

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

1 iulie 2008^{*}

În cauzele conexe C-341/06 P și C-342/06 P,

având ca obiect două recursuri formulate în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție, introduse la 4 august 2006,

Chronopost SA, cu sediul în Issy-les-Moulineaux (Franța), reprezentată de D. Berlin, avocat (C-341/06 P),

La Poste, cu sediul în Paris (Franța), reprezentată de H. Lehman, avocat (C-342/06 P),

recurente,

celelalte părți în proces fiind:

Union française de l'express (UFEX), cu sediul în Roissy-en-France (Franța),

^{*} Limba de procedură: franceza.

DHL Express (France) SAS, fostă DHL International SA, cu sediul în Roissy-en-France,

Federal express international (France) SNC, cu sediul în Gennevilliers (Franța),

CRIE SA, în lichidare judiciară, cu sediul în Asnières (Franța),

reprezentate de E. Morgan de Rivery și J. Derenne, avocats,

reclamante în primă instanță,

Comisia Comunităților Europene, reprezentată de domnul C. Giolito, în calitate de agent, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

Republica Franceză, reprezentată de domnii G. de Bergues și F. Million, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

intervenientă în primă instanță,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, G. Arestis și U. Lõhmus, președinți de cameră, domnii P. Kūris, E. Juhász, A. Borg Barthet, J. Malenovský (raportor), E. Levits și A. Ó Caoimh, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,
grefier: domnul R. Grass,

având în vedere procedura scrisă,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 decembrie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

- ¹ Prin recursurile formulate, Chronopost SA (denumită în continuare „Chronopost”) (C-341/06 P) și La Poste (C-342/06 P) solicită anularea Hotărârii Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 7 iunie 2006, UFEX și alții/Comisia (T-613/97, Rec., p. II-1531, denumită în continuare „hotărârea atacată”).

- 2 Prin hotărârea atacată, Tribunalul a anulat în parte Decizia 98/365/CE a Comisiei din 1 octombrie 1997 privind ajutoarele pe care Franța le-ar fi acordat SFMI-Chronopost (JO 1998, L 164, p. 37, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Situația de fapt

- 3 Situația de fapt este expusă la punctele 2-18 din hotărârea atacată după cum urmează:

„2 [La Poste], care își desfășoară activitatea în cadrul unui monopol legal în sectorul curieratului obișnuit, făcea parte integrantă din administrația franceză până la sfârșitul anului 1990. Începând cu 1 ianuarie 1991, aceasta a fost organizată ca persoană juridică de drept public, conform dispozițiilor Legii 90-568 din 2 iulie 1990 privind organizarea serviciului public de poștă și de telecomunicații (*JORF* din 8 iulie 1990, p. 8069, denumită în continuare «Legea 90-568»). Această lege îi permite să exercite anumite activități deschise concurenței, în special expedierea curieratului expres.

3 Société française de messagerie internationale (denumită în continuare «SFMI») este o societate de drept privat căreia i s-a încredințat gestionarea serviciului de curierat expres al La Poste începând cu sfârșitul anului 1985. Această întreprindere a fost constituită cu un capital social de 10 milioane de franci francezi (FRF) (aproximativ 1 524 490 de euro), repartizat între Sofipost (66 %), societate financiară deținută în totalitate de La Poste, și TAT Express (34 %), filială a companiei aeriene Transport aérien transrégional (denumită în continuare «TAT»).

4 Modalitățile de exploatare și de comercializare a serviciului de curierat expres pe care SFMI îl asigură sub denumirea EMS/Chronopost au fost definite prin Instrucțiunile din 19 august 1986 ale Ministerului Poștelor și Telecomunicațiilor

din Franța. Potrivit acestor instrucțiuni, La Poste trebuia să furnizeze SFMI asistență logistică și comercială. Relațiile contractuale dintre La Poste și SFMI erau guvernate de convenții, dintre care prima datează din 1986.

- 5 În 1992, structura activității de curierat expres desfășurată de SFMI a fost modificată. Sofipost și TAT au constituit o nouă societate, [Chronopost], deținută de acestea tot în proporție de 66 % și, respectiv, 34 %. Societatea Chronopost, care până la 1 ianuarie 1995 a avut acces exclusiv la rețeaua La Poste, s-a reorientat asupra curieratului expres național. SFMI a fost achiziționată de GD Express Worldwide France, filiala unei întreprinderi comune internaționale care regroupează societatea australiană TNT și societăți poștale din cinci țări, concentrare economică autorizată prin Decizia Comisiei din 2 decembrie 1991 (Cazul IV/M.102 – TNT/Canada Post, DBP Postdienst, La Poste, PTT Poste și Sweden Post) (JO C 322, p. 19). SFMI a continuat să desfășoare activitatea de curierat expres internațional, utilizând Chronopost drept agent și prestator de servicii pentru manipularea, în Franța, a trimiterilor poștale din această țară cu destinație internațională (denumită în continuare «SFMI-Chronopost»).

- 6 Syndicat français de l'express international (SFEI) [...] este un sindicat profesional de drept francez care regroupează cvasitotalitatea societăților prestatoare de servicii de curierat expres concurente ale SFMI-Chronopost.

- 7 La 21 decembrie 1990, SFEI a adresat Comisiei [Comunităților Europene] o plângere în special pentru motivul că asistența logistică și comercială furnizată de La Poste în favoarea [SFMI-Chronopost] reprezenta ajutor de stat în sensul articolului 92 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 87 CE). În cadrul plângerii se denunța în principal faptul că remunerația plătită de SFMI pentru asistența furnizată de La Poste nu corespundea condițiilor normale de piață. Diferența dintre prețul de piață pentru achiziționarea unor astfel de servicii și prețul plătit în mod efectiv de [SFMI-Chronopost] ar reprezenta ajutor de stat. În scopul de a evalua cuantumul ajutorului în perioada 1986-1989, la plângere s-a anexat un studiu economic realizat de societatea de consultanță Braxton associés [denumită în continuare «Braxton»] la cererea SFEI.

- 8 Prin scrisoarea din 10 martie 1992, Comisia a informat SFEI cu privire la clasarea plângerii acesteia. La 16 mai 1992, SFEI și alte întreprinderi au introdus la Curte o acțiune în anulare împotriva acestei decizii. În urma Deciziei Comisiei din 9 iulie 1992 de a revoca Decizia din 10 martie 1992, Curtea a statuat că nu era necesar să se pronunțe asupra fondului cauzei (Ordonanța Curții din 18 noiembrie 1992, SFEI și alții/Comisia, C-222/92, nepublicată în Recueil).
- 9 La cererea Comisiei, Republica Franceză a transmis acesteia informații prin scrisoarea din 21 ianuarie, prin faxul din 3 mai și prin scrisoarea din 18 iunie 1993.
- 10 La 16 iunie 1993, SFEI și alte întreprinderi au introdus la tribunal de commerce de Paris (Tribunalul Comercial din Paris) o acțiune împotriva SFMI, Chronopost, La Poste și alții. La această acțiune a fost anexat al doilea studiu efectuat de [Braxton], care actualiza datele conținute în primul studiu și extindea perioada de estimare a ajutorului până la sfârșitul anului 1991. Prin Hotărârea din 5 ianuarie 1994, tribunal de commerce de Paris a adresat Curții mai multe întrebări preliminare cu privire la interpretarea articolului 92 din tratat și a articolului 93 din Tratatul CE (devenit articolul 88 CE), dintre care o întrebare privea noțiunea de ajutor de stat în împrejurările din prezenta cauză. Guvernul francez a depus la Curte, în anexa la observațiile sale din 10 mai 1994, un studiu economic realizat de societatea Ernst & Young. Prin Hotărârea din 11 iulie 1996, SFEI și alții (C-39/94, Rec., p. I-3547 [...]), Curtea a declarat că «[f]urnizarea unei asistențe logistice și comerciale de către o întreprindere publică filialelor sale de drept privat care desfășoară o activitate deschisă liberei concurențe poate reprezenta ajutor de stat în sensul articolului 92 din tratat dacă remunerația primită în schimb este inferioară celei care ar fi putut fi solicitată în condiții normale de piață» (punctul 62).
- 11 Între timp, prin scrisoarea Comisiei din 20 martie 1996, Republica Franceză a fost informată cu privire la inițierea procedurii prevăzute la articolul 93 alineatul (2) din tratat. La 30 mai 1996, Republica Franceză a adresat Comisiei observațiile sale în această privință.

[...]

- 13 La 17 august 1996, SFEI a prezentat Comisiei observațiile sale ca răspuns la această comunicare. Acesta a anexat la observații un nou studiu economic, realizat de cabinetul Bain & Co. În plus, SFEI a extins conținutul plângerii sale din 21 decembrie 1990 la anumite elemente noi, în special în ceea ce privește utilizarea imaginii mărcii La Poste, accesul privilegiat la emisiunile difuzate de Radio France, privilegiile vamale și fiscale și investițiile efectuate de La Poste în platforme de mesagerie.
- 14 Comisia a transmis Republicii Franceze observațiile prezentate de SFEI în septembrie 1996. Drept răspuns, Republica Franceză a trimis Comisiei o scrisoare la care a anexat un studiu economic realizat de societatea de consultanță Deloitte Touche Tohmatsu (denumit în continuare «raportul Deloitte»).

[...]

- 18 La 1 octombrie 1997, Comisia a adoptat decizia [în litigiu] [...]"

Decizia în litigiu

- 4 De la punctele 19-23 din hotărârea atacată rezultă următoarele:

„19 În decizia [în litigiu], Comisia a constatat că trebuia făcută distincția între două categorii de măsuri. Prima categorie constă în furnizarea de către La Poste, pe de o parte, a unei asistențe logistice care constă în punerea infrastructurilor poștale la dispoziția SFMI-Chronopost pentru colectarea, sortarea, transportul și livrarea trimiterilor poștale și, pe de altă parte, a unei asistențe comerciale, și anume a accesului SFMI-Chronopost la clientela La Poste și a aportului fondului de

comerț de către La Poste la capitalul SFMI-Chronopost. Cea de a doua categorie constă în măsuri speciale, precum accesul privilegiat la Radio France și privilegiile fiscale și vamale.

- 20 Comisia a considerat că problema relevantă era «dacă tranzacția între La Poste și SFMI-Chronopost [a avut loc] în condiții comparabile cu cele ale unei tranzacții echivalente între o societate-mamă privată, care se poate afla, într-adevăr, în situația unui monopol (de exemplu, întrucât deține drepturi exclusive), și filiala acesteia». În opinia Comisiei, nu exista niciun avantaj fiscal dacă prețurile interne pentru produsele și serviciile schimbate între societățile care aparțin aceluiași grup erau «calculate pe baza costurilor complete (și anume, costurile totale plus remunerarea capitalurilor proprii)».

- 21 În această privință, Comisia a arătat că plățile efectuate de SFMI-Chronopost nu acopereau costurile totale pe durata primilor doi ani de funcționare, însă acopereau toate costurile, în afară de costurile aferente sediului și direcțiilor regionale. Aceasta a considerat, în primul rând, că nu era anormal ca, în perioada inițială, plățile efectuate de o nouă întreprindere, și anume de SFMI-Chronopost, să acopere numai costurile variabile. În al doilea rând, tot în opinia Comisiei, Republica Franceză a putut demonstra că, începând cu 1988, remunerația plătită de SFMI-Chronopost acoperea toate costurile suportate de La Poste, precum și remunerarea capitalurilor proprii investite de aceasta din urmă. În plus, Comisia a calculat că nivelul de randament intern (denumit în continuare «NRI») al investițiilor realizate de La Poste în calitate de acționar depășeau din plin costul de capital al societății în 1986, și anume nivelul de randament normal pe care un investitor privat l-ar pretinde în împrejurări similare. În consecință, La Poste ar fi furnizat o asistență logistică și comercială filialei sale în condiții normale de piață, iar această asistență nu ar reprezenta, așadar, ajutor de stat.

- 22 În ceea ce privește a doua categorie, și anume diversele măsuri speciale, Comisia a considerat că SFMI-Chronopost nu beneficia de niciun avantaj privind procedura de vămire, taxa de timbru, impozitul pe salarii sau termenele de plată. Utilizarea vehiculelor La Poste drept suport publicitar trebuia considerată, în

opinia Comisiei, asistență comercială normală între o societate-mamă și filiala acesteia, iar SFMI-Chronopost nu beneficia de niciun tratament preferențial pentru publicitate la Radio France. De asemenea, Comisia ar fi putut considera că angajamentele asumate de La Poste în momentul autorizării întreprinderii comune prin Decizia Comisiei din 2 decembrie 1991 nu reprezentau ajutoare de stat.

23 La articolul 1 din decizia [în litigiu], Comisia constată următoarele:

«[A]sistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale SFMI-Chronopost, celelalte tranzacții financiare între aceste două societăți, relația între SFMI-Chronopost și Radio France, regimul vamal aplicabil societăților La Poste și SFMI-Chronopost, sistemul de impozite pe salarii și taxa de timbru aplicabile La Poste și investiția realizată de aceasta [...] în platforme de mesagerie nu reprezintă ajutoare de stat în favoarea SFMI-Chronopost.»

Prima procedură în fața Tribunalului

- 5 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 30 decembrie 1997, SFEL, care a devenit Union française de l'express (UFEX), precum și trei societăți membre ale acestei uniuni, DHL International SA, Federal express international (France) SNC și CRIE SA (denumite în continuare „UFEX și alții”), au introdus o acțiune în anulare împotriva deciziei în litigiu. Chronopost, La Poste și Republica Franceză au intervenit în susținerea Comisiei.
- 6 În susținerea acțiunii, UFEX și alții au invocat patru motive de anulare întemeiate pe încălcarea dreptului la apărare, în special a dreptului de acces la dosar, pe motivarea insuficientă, pe erori de fapt și, respectiv, pe erori vădite de apreciere, precum și pe încălcarea noțiunii de ajutor de stat.

- 7 Al patrulea motiv cuprindea două aspecte potrivit cărora Comisia nu ar fi respectat noțiunea de ajutor de stat, pe de o parte, întrucât nu a ținut seama de condițiile normale de piață în analiza remunerării asistenței furnizate de La Poste către SFMI-Chronopost și, pe de altă parte, întrucât a exclus din conținutul acestei noțiuni diverse măsuri de care ar fi beneficiat SFMI-Chronopost.
- 8 Tribunalul s-a pronunțat cu privire la această acțiune prin Hotărârea din 14 decembrie 2000, Ufex și alții/Comisia (T-613/97, Rec., p. II-4055).

Hotărârea Ufex și alții/Comisia

- 9 Prin Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, Tribunalul a considerat că primul aspect al celui de al patrulea motiv era întemeiat.
- 10 La punctul 79 din această hotărâre, Tribunalul concluzionează:

„79 În consecință, trebuie anulat articolul 1 din decizia [în litigiu] în măsura în care constată că asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale SFMI-Chronopost nu reprezintă ajutoare de stat în favoarea SFMI-Chronopost, fără a fi necesară examinarea celui de al doilea aspect al acestui motiv sau celelalte motive în măsura în care acestea din urmă privesc asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale SFMI-Chronopost. În special, nu trebuie examinat al doilea motiv prin care reclamantele susțin, în esență, că motivarea deciziei [în litigiu] privind asistența logistică și comercială este insuficientă.”

- 11 Prin urmare, la punctele următoare din Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, Tribunalul a examinat numai primul motiv referitor la pretinsa încălcare a dreptului la apărare cu privire la Ufex și alții, și argumentele dezvoltate în cadrul celui de al treilea motiv, referitor la erorile de fapt și la erorile vădite de apreciere, care erau diferite de cele examinate anterior în cadrul celui de al patrulea motiv. În ambele cazuri, motivele formulate de Ufex și alții au fost respinse.
- 12 În consecință, Tribunalul s-a limitat să anuleze articolul 1 din decizia în litigiu în măsura în care prin acesta se constată că asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale SFMI-Chronopost nu reprezintă ajutor de stat în favoarea acestuia din urmă.

Recursul împotriva hotărârii Ufex și alții/Comisia

- 13 Prin cererile introductive depuse la grefa Curții la 19 și, respectiv, la 23 februarie 2001, Chronopost, La Poste și Republica Franceză, în temeiul articolului 56 din Statutul CE al Curții de Justiție, au formulat recursuri împotriva Hotărârii Ufex și alții/Comisia, citată anterior. Aceste recursuri au fost conexe.
- 14 Prin Hotărârea din 3 iulie 2003, Chronopost și alții/Ufex și alții (C-83/01 P, C-93/01 P și C-94/01 P, Rec., p. I-6993), Curtea a declarat că primul motiv al recursurilor privind încălcarea articolului 92 alineatul (1) din tratat, care decurge din interpretarea greșită dată de Tribunal noțiunii „condiții normale de piață”, este întemeiat.

15 De la punctele 32-41 din Hotărârea Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior, reies următoarele:

„32 [...] Tribunalul a indicat, la punctul 75 din Hotărârea [Ufex și alții/Comisia], că, cel puțin, Comisia ar fi trebuit să verifice dacă La Poste a primit o contraprestație comparabilă cu cea solicitată de o societate financiară privată sau de un grup privat de întreprinderi care nu își desfășoară activitatea într-un sector rezervat.

33 Această apreciere, care nu ține seama de faptul că o întreprindere precum La Poste se află într-o situație foarte diferită de cea a unei întreprinderi private care acționează în condiții normale de piață, conține o eroare de drept.

34 Într-adevăr, La Poste are sarcina de a gestiona un serviciu de interes economic general în sensul articolului 90 alineatul (2) din Tratatul CE [devenit articolul 86 alineatul (2) CE] (a se vedea Hotărârea din 19 mai 1993, Corbeau, C-320/91, Rec., p. I-2533, punctul 15). Un astfel de serviciu constă, în esență, în obligația de a asigura colectarea, transportul și livrarea trimerilor poștale, în beneficiul tuturor utilizatorilor, pe întreg teritoriul statului membru respectiv, la tarife uniforme și în condiții de calitate similare.

35 În acest scop, La Poste a trebuit să achiziționeze sau i s-a permis să achiziționeze infrastructuri și mijloace importante («rețeaua poștală») care să îi permită să furnizeze serviciul poștal tuturor utilizatorilor, inclusiv în zonele cu o densitate a populației scăzută, în care tarifele nu acoperă costurile generate de furnizarea serviciului în cauză.

36 Din cauza caracteristicilor serviciului pe care rețeaua La Poste trebuie să-l poată asigura, constituirea și menținerea acestei rețele nu corespunde unei logici pur comerciale. Astfel cum s-a amintit la punctul 22 din prezenta hotărâre, Ufex și alții au admis, de altfel, că o rețea precum cea de care a putut beneficia SFMI-Chronopost nu este, în mod evident, o rețea de piață. Prin urmare, această rețea nu ar fi fost niciodată realizată de o întreprindere privată.

- 37 Pe de altă parte, furnizarea asistenței logistice și comerciale este în mod indisociabil legată de rețeaua La Poste, întrucât aceasta constă tocmai în punerea la dispoziție a acestei rețele care nu are echivalent pe piață.
- 38 În aceste condiții, în lipsa oricărei posibilități de a compara situația în care se afla La Poste cu cea a unui grup privat de întreprinderi care nu își desfășoară activitatea într-un sector rezervat, «condițiile normale de piață», care sunt în mod necesar ipotetice, trebuie apreciate prin referire la elementele obiective și verificabile care sunt disponibile.
- 39 În cazul de față, costurile suportate de La Poste pentru a furniza filialei sale asistență logistică și comercială pot constitui astfel de elemente obiective și verificabile.
- 40 Pe această bază, existența unui ajutor de stat în favoarea SFMI-Chronopost poate fi exclusă dacă, pe de o parte, s-a dovedit că acea contraprestație solicitată acoperă în mod corect toate costurile variabile suplimentare ocazionate de furnizarea asistenței logistice și comerciale, o contribuție adecvată la costurile fixe care rezultă din utilizarea rețelei poștale, precum și o remunerare corespunzătoare a capitalurilor proprii în măsura în care acestea sunt afectate activității concurențiale desfășurate de SFMI-Chronopost, și dacă, pe de altă parte, niciun indiciu nu lasă să se creadă că aceste elemente au fost subevaluate sau stabilite în mod arbitrar.
- 41 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept întrucât a interpretat articolul 92 alineatul (1) din tratat în sensul că existența unui ajutor în favoarea SFMI-Chronopost nu putea fi apreciată de către Comisie prin referire la costurile suportate de La Poste și că aceasta ar fi trebuit să verifice dacă acea contraprestație primită de La Poste «era comparabilă cu cea solicitată de o societate financiară privată sau de un grup privat de întreprinderi care nu își desfășoară activitatea într-un sector rezervat, care urmărește o politică structurală, globală sau sectorială și care se orientează pe baza unor perspective pe termen lung».”

- 16 În consecință, după ce a considerat că nu trebuiau examinate celelalte motive de recurs și că litigiul nu se afla în stare de judecată, Curtea a anulat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, și a trimis cauza la Tribunal.

A doua procedură în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 17 Cauza a fost atribuită Camerei a patra extinse a Tribunalului. Întrucât compunerea camerelor Tribunalului a fost modificată printr-o decizie a acestuia din 13 septembrie 2004 (JO C 251, p. 12), judecătorul raportor a fost repartizat la Camera a treia extinsă, căreia, în consecință, i-a fost atribuită această cauză (punctul 37 din hotărârea atacată).
- 18 Procedura orală a fost terminată mai întâi la 23 august 2005 și, ulterior, la 19 decembrie 2005, după redeschiderea acesteia.
- 19 Prin hotărârea atacată, Tribunalul s-a pronunțat cu privire la concluziile părților cu care acesta rămânea sesizat după trimiterea spre rejudecare.
- 20 La punctul 49 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat, în primul rând, că UFEX și alții își mențineau în esență al doilea, al treilea și al patrulea motiv invocat în cursul procedurii în care s-a pronunțat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, și anume motivele întemeiate pe o încălcare a obligației de motivare, pe inexactități materiale și pe erori vădite de apreciere în analiza remunerării asistenței furnizate de La Poste, precum și pe o aplicare greșită a noțiunii de ajutor de stat.

- 21 La punctul 51 din hotărârea atacată, după ce a considerat că, mai întâi, trebuia examinat motivul întemeiat pe o încălcare a obligației de motivare, Tribunalul a adăugat că „[m]otivele întemeiate pe inexactități materiale și pe erori vădite de apreciere, precum și pe aplicarea greșită a noțiunii de ajutor de stat, care nu sunt disociabile, vor fi examinate ulterior împreună”.
- 22 După ce, la punctele 63-71 din hotărârea atacată, a amintit conținutul jurisprudenței în materie de motivare, la punctele 77-95 din aceeași hotărâre Tribunalul a admis primul motiv, întrucât motivarea deciziei în litigiu nu permitea să se aprecieze nici costurile variabile suplimentare ocazionate de furnizarea asistenței logistice și comerciale, nici contribuția adecvată la costurile fixe ca urmare a utilizării rețelei poștale, nici remunerația corespunzătoare a capitalurilor proprii, nici acoperirea costurilor în general.
- 23 În plus, la punctele 96-100 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, în speță, existau împrejurări care justificau o motivare mai detaliată a deciziei în litigiu.
- 24 La punctul 101 din hotărârea menționată, Tribunalul a statuat în sensul că „trebuie anulată decizia [în litigiu] pentru lipsă de motivare în măsura în care prin aceasta se concluzionează că asistența logistică și comercială furnizată de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost nu reprezintă ajutor de stat”.
- 25 În continuare, Tribunalul a examinat motivul întemeiat pe încălcarea noțiunii de ajutor de stat.
- 26 În primul rând, la punctul 102 din hotărârea atacată, Tribunalul a apreciat că, având în vedere motivarea insuficientă a deciziei în litigiu, îi era imposibil să examineze argumentele întemeiate pe pretinsa neacoperire a costurilor suportate de SFMI-Chronopost, pe subevaluarea și pe caracterul arbitrar al anumitor elemente reținute de către

Comisie, pe erorile în ajustările contabile efectuate în anexa 4 la raportul Deloitte, pe nivelul anormal ridicat al NRI sau pe cauzele de rentabilitate a SFMI-Chronopost.

27 În al doilea rând, la punctele 162-171 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins toate celelalte argumente invocate de UFEX și alții, cu excepția celui întemeiat pe faptul că transferul clientelei Postadex reprezenta, în sine, o măsură distinctă de asistența logistică și comercială și, prin urmare, reprezenta de asemenea ajutor de stat.

28 Cu privire la acest din urmă aspect, Tribunalul a apreciat că, întrucât a considerat că acest transfer nu reprezenta un astfel de ajutor pentru motivul că nu conținea niciun avantaj în numerar, Comisia a săvârșit o eroare de drept.

29 În consecință, prin hotărârea atacată, Tribunalul:

— a anulat decizia în litigiu prin care se constată că nici asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale SFMI-Chronopost, nici transferul Postadex nu reprezintă ajutoare de stat în favoarea SFMI-Chronopost;

— a obligat Comisia la plata propriilor cheltuieli de judecată și la plata a 75 % din cheltuielile de judecată ale UFEX și alții, cu excepția celor determinate de intervențiile în fața Tribunalului și a Curții;

— a obligat UFEX și alții la plata părții restante din propriile cheltuieli de judecată în fața Tribunalului, precum și a Curții și

- a obligat Chronopost, La Poste și Republica Franceză la plata propriilor cheltuieli de judecată în fața Tribunalului și în fața Curții.

Procedura în fața Curții în cadrul prezentelor recursuri

30 Prin recursul formulat, Chronopost solicită Curții:

- anularea hotărârii atacate în măsura în care aceasta anulează în parte decizia în litigiu;
- judecarea celorlalte aspecte din hotărârea atacată și pronunțarea unei hotărâri definitive;
- respingerea cererii de anulare a deciziei în litigiu și
- obligarea UFEX și alții la plata cheltuielilor de judecată.

31 Prin recursul formulat, La Poste solicită Curții:

- anularea hotărârii atacate în măsura în care aceasta anulează în parte decizia în litigiu și

- obligarea UFEX și alții la plata cheltuielilor de judecată efectuate de La Poste în fața Tribunalului, precum și în fața Curții.

32 UFEX și alții solicită Curții:

- respingerea recursurilor și

- obligarea Chronopost, precum și La Poste la plata cheltuielilor de judecată.

33 Prin Ordonanța președintelui Curții din 18 aprilie 2007, cele două cauze au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la recursuri

34 Chronopost și La Poste, recurente în prezentele recursuri, invocă în esență patru motive întemeiate pe:

- un viciu de procedură ce rezultă din compunerea nelegală a completului Tribunalului care a pronunțat hotărârea atacată;
- un viciu de procedură ce rezultă din răspunsul formulat pe fond de către Tribunal referitor la un motiv inadmisibil;

- o eroare de drept săvârșită de către Tribunal în aprecierea obligației de motivare a deciziei în litigiu, în măsura în care aceasta privește asistența logistică și comercială furnizată de La Poste către SFMI-Chronopost și
- o eroare de drept săvârșită de către Tribunal în aprecierea noțiunii de ajutor de stat în ceea ce privește transferul clientelei Postadex.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe un viciu de procedură ce rezultă din compunerea nelegală a completului Tribunalului care a pronunțat hotărârea atacată

Argumentele părților

³⁵ Chronopost și La Poste susțin că hotărârea atacată a fost pronunțată la terminarea unei proceduri nelegale din moment ce, în completul de judecată care a pronunțat această hotărâre, judecătorul raportor avea calitatea de președinte și de judecător raportor în completul de judecată care a pronunțat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior.

³⁶ Or, principiul fundamental al dreptului la un proces echitabil consacrat la articolul 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), care impune ca litigiul să fie judecat de o instanță independentă și imparțială, ar presupune ca nicio bănuială privind imparțialitatea completului care a fost sesizat în urma trimiterii spre rejudecare, după anularea Hotărârii Ufex și alții/Comisia, citată anterior, să nu poată rezulta din compunerea acestui complet, prin prezența în cadrul acestuia a unui judecător care a trebuit să judece această cauză în calitate de raportor în completul care a pronunțat hotărârea anulată. În consecință, articolul 6 UE ar fi încălcat.

37 UFX și alții susțin, în primul rând, că acest motiv este inadmisibil. Întrucât compunerea completului de judecată care a pronunțat hotărârea atacată și numele judecătorului raportor erau cunoscute înainte de începerea procedurii orale desfășurate în fața Tribunalului, Chronopost și La Poste puteau invoca bănuielele privind imparțialitatea completului în cursul acestei proceduri orale. Prin renunțarea la această posibilitate, recurențele ar invoca, așadar, un motiv nou și, prin urmare, inadmisibil, după cum Curtea a statuat în Hotărârea din 9 septembrie 1999, Petrides/Comisia (C-64/98 P, Rec., p. I-5187).

38 UFX și alții susțin, în al doilea rând, că acest motiv nu este întemeiat. Într-adevăr, compunerea completului de judecată care a pronunțat hotărârea atacată ar fi conformă dispozițiilor articolului 118 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, care reglementează această compunere atunci când Tribunalul este sesizat ca urmare a trimiterii spre rejudecare de către Curte după anularea unei prime hotărâri.

39 Aceste dispoziții nu ar impune repartizarea cauzei unui alt complet, ceea ce, de altfel, ar fi imposibil atunci când prima hotărâre a fost pronunțată în ședință plenară. Nicio tradiție constituțională comună statelor membre nu poate fi invocată ca fiind argument contrar în acest domeniu. Se consideră că natura colegială a Curții neutralizează părtinirea unuia dintre membrii completului.

40 Având în vedere modul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea Drepturilor Omului”) abordează problema imparțialității instanței, ar trebui să se constate că, în speță, nu a putut fi indicat niciun element subiectiv sau obiectiv de părtinire. Dimpotrivă, ține de buna administrare a justiției să se încredințeze o cauză atât de complexă precum cea în discuție aceluiași judecător raportor care a trebuit să o judece înainte de trimiterea spre rejudecare.

41 În replică, Chronopost și La Poste contestă că motivul invocat de acestea este inadmisibil. Într-adevăr, UFX și alții nu ar putea în niciun mod să se prevaleze de caracterul de noutate al unui motiv întemeiat pe o încălcare a unui principiu fundamental, care ar fi, în consecință, de ordine publică și la care nu s-ar putea renunța.

42 În plus, un astfel de motiv nu ar fi putut fi invocat înainte ca hotărârea Tribunalului să fie pronunțată. Mai mult, acesta nu conduce la incidente de procedură cu privire la care Tribunalul s-ar putea pronunța în temeiul articolului 111 din Regulamentul său de procedură. Acest regulament nu ar conține mai multe dispoziții privind posibilitatea de a recuza un judecător. Întrucât motivul respectiv a fost invocat în cererea introductivă depusă la Curte, nu ar constitui un motiv nou prezentat „pe parcursul procesului” în sensul articolului 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții.

43 În duplică, UFEX și alții susțin că argumentul invocat în replică potrivit căruia încălcarea unui principiu fundamental ar fi un motiv de ordine publică reprezintă un motiv nou, așadar, inadmisibil. Pe de altă parte, procesul vizat la articolul 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții ar fi cel care începe în fața Tribunalului și continuă în fața Curții în cadrul recursului.

Aprecieria Curții

44 Dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta rezultă mai ales din articolul 6 alineatul (1) din CEDO, constituie un drept fundamental pe care Uniunea Europeană, în temeiul articolului 6 alineatul (2) UE, îl respectă ca principiu general (Hotărârea din 26 iunie 2007, *Ordre des barreaux francophones et germanophone și alții*, C-305/05, Rep., p. I-5305, punctul 29).

45 Acest drept la un proces echitabil implică faptul că orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale de către o instanță independentă și imparțială instituită de lege. Un astfel de drept este aplicabil în cadrul unei acțiuni în justiție împotriva unei decizii a Comisiei (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 decembrie 1998, *Baustahlgewebe/Comisia*, C-185/95 P, Rec., p. I-8417, punctul 21).

- 46 Garanțiile privind accesul la o instanță independentă și imparțială și în special cele care stabilesc atât noțiunea, cât și compunerea acesteia constituie piatra de temelie a dreptului la un proces echitabil. Acest drept implică faptul că orice instanță are obligația de a verifica dacă, prin modul în care este compusă, reprezintă o asemenea instanță independentă și imparțială atunci când intervine în această privință o contestație care nu este în mod vădit și de la bun început lipsită de seriozitate. Această verificare este necesară pentru încrederea pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o inspire justițiabilului (a se vedea în această privință Curtea Drepturilor Omului, Hotărârea Remli împotriva Franței din 23 aprilie 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-II, p. 574, § 48). În acest sens, un astfel de control reprezintă o formalitate esențială a cărei respectare intră în domeniul de aplicare al ordinii publice.
- 47 Rezultă astfel că, în măsura în care, în cadrul unui recurs, intervine în această privință o contestație care nu este, precum în prezenta cauză, în mod vădit lipsită de seriozitate, Curtea este obligată să verifice legalitatea compunerii completului Tribunalului care a pronunțat hotărârea contestată.
- 48 Cu alte cuvinte, un astfel de motiv întemeiat pe nelegalitatea compunerii Tribunalului, precum acela cu care este sesizată Curtea, trebuie considerat drept constituind un motiv de ordine publică ce trebuie examinat din oficiu (cu privire la invocarea din oficiu a motivelor de ordine publică, a se vedea în special Hotărârea din 2 aprilie 1998, *Comisia/Sytraval și Brink's France*, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 67).
- 49 Examinarea unui astfel de motiv poate, așadar, să aibă loc în orice stadiu al procedurii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 februarie 1997, *Comisia/Daffix*, C-166/95 P, Rec., p. I-983, punctul 25).
- 50 În aceste condiții, împrejurarea că, în fața Tribunalului, Comisia, parte principală în prima instanță, s-a abținut să invoce nelegalitatea de care se prevalează Chronopost și La Poste în susținerea motivului invocat de acestea în fața Curții și că, în consecință, părților interesate, interveniente în prima instanță, nu li s-ar mai admite, în nicio situație, să o invoce în cadrul recursului nu poate fi invocată în mod util pentru a se opune examinării de către Curte a unui astfel de motiv.

- 51 În această privință, reiese din înscrisurile din dosarele prezentate Curții, aspect care nu este contestat, că funcția de judecător raportor în completul de judecată care a pronunțat hotărârea atacată a fost încredințată unuia dintre membrii acestuia care era în același timp președinte și judecător raportor în completul de judecată care pronunțase Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior.
- 52 Totuși, nu s-a demonstrat că, printr-o asemenea desemnare a judecătorului raportor, Tribunalul nu ar fi respectat cerința de imparțialitate la care sunt obligați membrii acestuia și că, în acest fel, nu ar fi respectat dreptul fundamental la un proces echitabil.
- 53 Într-adevăr, trebuie observat în primul rând că încredințarea funcției de judecător raportor aceluiași judecător care a făcut parte din cele două complete succesive nu are, în sine, vreo incidență asupra aprecierii respectării cerinței de imparțialitate din moment ce această funcție este exercitată în cadrul unui colegiu de judecători.
- 54 În al doilea rând, cerința de imparțialitate privește două aspecte. Pe de o parte, instanța trebuie să fie în mod subiectiv imparțială, și anume niciunul dintre membrii acesteia nu trebuie să fie părtinitor sau să aibă prejudecăți, imparțialitatea personală fiind prezumată până la proba contrară. Pe de altă parte, instanța trebuie să fie în mod obiectiv imparțială, și anume trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice bănuială legitimă (a se vedea în acest sens în special Curtea Drepturilor Omului, Hotărârea Fey împotriva Austriei din 24 februarie 1993, seria A nr. 255-A, p. 12, § 28, Hotărârea Findlay împotriva Regatului Unit din 25 februarie 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I, p. 281, § 73, precum și Hotărârea Forum Maritime S. A. împotriva României din 4 octombrie 2007, nr. 63610/00 și 38692/05, nepublicată încă în *Recueil des arrêts et décisions*).
- 55 Or, trebuie arătat că, pe de o parte, în speță, Chronopost și La Poste nu invocă părtinirea personală a membrilor Tribunalului.
- 56 Pe de altă parte, împrejurarea că același judecător a făcut parte din două complete de judecată care au soluționat în mod succesiv aceeași cauză nu poate, în sine, în

lipsa oricărui alt element obiectiv, să conducă la apariția unei bănuieli privind imparțialitatea Tribunalului.

57 În această privință, nu reiese că trimiterea spre rejudecare la un complet de judecată compus într-un mod total diferit de cel care a judecat prima dată cauza trebuie și poate să fie considerată în cadrul dreptului comunitar drept o obligație cu caracter general.

58 De altfel, Curtea Drepturilor Omului a considerat că nu se poate stabili un principiu general care decurge din obligația de imparțialitate în sensul că o instanță administrativă sau judiciară are obligația de trimitere a cauzei spre rejudecare unei alte autorități jurisdicționale sau unui organ constituit în mod diferit de această autoritate (a se vedea în special Curtea Drepturilor Omului, Hotărârea Ringeisen împotriva Austriei din 16 iulie 1971, seria A, nr. 13, § 97, și Hotărârea Diennet împotriva Franței din 26 septembrie 1995, seria A, nr. 325-A, § 37).

59 Pe de altă parte, trebuie observat că, în temeiul articolului 27 alineatul (3) din CEDO, atunci când o cauză este deferită Marii Camere a Curții Drepturilor Omului în cadrul unei retrimiteri împotriva unei hotărâri pronunțate de o cameră, niciun judecător al camerei care a emis hotărârea nu poate face parte din aceasta, cu excepția președintelui camerei și a judecătorului ales în numele statului-parte interesat. Astfel, CEDO admite că unii judecători care au participat inițial la soluționarea cauzei pot participa la o nouă soluționare a aceleiași cauze în cadrul unui alt complet de judecată și că această împrejurare nu este, în sine, incompatibilă cu cerințele procesului echitabil.

60 În aceste condiții, nu s-a făcut dovada că, în speță, completul care a pronunțat hotărârea atacată ar fi fost compus în mod nelegal doar pentru motivul că din acesta făcea parte un membru al Tribunalului care a făcut deja parte din completul care soluționase inițial cauza.

61 Prin urmare, primul motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe un viciu de procedură ce rezultă din răspunsul formulat pe fond de Tribunal referitor la un motiv inadmisibil

Argumentele părților

- 62 La Poste susține, în primul aspect al motivului, că Tribunalul nu s-a pronunțat cu privire la excepția de inadmisibilitate pe care o ridicase împotriva unui motiv invocat de UFEX și alții și întemeiat pe faptul că transferul Postadex reprezenta ajutor de stat, motiv care nu fusese invocat în procedura în care s-a pronunțat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, și care ar fi, așadar, nou în procedura în care s-a pronunțat hotărârea atacată. În al doilea aspect al motivului, La Poste susține că, întrucât s-a pronunțat cu privire la acest motiv care era nou, Tribunalul ar fi încălcat dispozițiile articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul său de procedură.
- 63 UFEX și alții contestă admisibilitatea primului aspect al acestui motiv întrucât s-ar întemeia pe argumente confuze și contradictorii și nu ar preciza care dispoziție din Regulamentul de procedură al Tribunalului ar fi încălcată.
- 64 Pe de altă parte, acest aspect al motivului nu ar fi întemeiat, întrucât Tribunalul nu avea obligația să soluționeze o excepție care nu era, în sine, admisibilă pentru motivul că fusese ridicată numai de către un intervenient. În plus, precizând că Tribunalul a recalificat acest motiv prin examinarea acestuia în cadrul motivului din cererea introductivă care era întemeiat pe o eroare vădită de apreciere, La Poste admite că motivul menționat a fost într-adevăr invocat, nefiind, așadar, nou. Astfel, deși Tribunalul putea recalifica în mod oficial argumentul invocat în cererea introductivă, nici al doilea aspect nu ar fi întemeiat.
- 65 În replică, La Poste contestă inadmisibilitatea invocată împotriva primului aspect al celui de al doilea motiv. La Poste susține că acest lucru este clar. Pe de altă parte, chiar dacă excepția de inadmisibilitate pe care a ridicat-o în fața Tribunalului a fost inadmisibilă, Tribunalul trebuia să constate inadmisibilitatea în mod expres. În plus,

jurisprudența Curții privind inadmisibilitatea excepțiilor ridicate de un intervenient ar fi mai nuanțată decât susținerile UFEX și alții și nu ar exclude examinarea individuală a excepțiilor. Excepția din speță ar fi admisibilă întrucât, în opinia La Poste, mai întâi, motivele acesteia urmăresc același scop precum cele ale Comisiei, apoi, UFEX și alții au invocat noul motiv cu mult timp după intervenție și, în sfârșit, La Poste, acuzată de încălcarea regulilor privind ajutoarele de stat, avea interesul să ridice excepții care nu fuseseră ridicate de către Comisie.

- ⁶⁶ În duplică, UFEX și alții își mențin susținerea privind caracterul inadmisibil al excepției ridicate de un intervenient și că, referitor la caracterul de noutate al unui motiv, acesta nu era de ordine publică.

Aprecierea Curții

— Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv

- ⁶⁷ Un intervenient nu are dreptul să ridice o excepție de inadmisibilitate care nu a fost formulată în concluziile pârâtului (a se vedea Hotărârea din 24 martie 1993, CIRFS și alții/Comisia, C-313/90, Rec., p. I-1125, punctele 21 și 22, Hotărârea din 15 iunie 1993, Matra/Comisia, C-225/91, Rec., p. I-3203, punctele 11 și 12, precum și Hotărârea din 19 martie 2002, Comisia/Irlanda, C-13/00, Rec., p. I-2943, punctul 5).

- ⁶⁸ Este cert că, în procedura în care s-a pronunțat hotărârea atacată, La Poste avea calitatea de intervenientă în susținerea concluziilor Comisiei și că aceasta nu a ridicat excepția de inadmisibilitate de care s-a prevalat La Poste în fața Tribunalului, întemeiată pe faptul că motivul invocat de UFEX și alții cu privire la transferul efectuat de Postadex era nou întrucât nu a fost invocat în procedura în care s-a pronunțat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior.

69 Excepția de inadmisibilitate ridicată astfel de La Poste și care, după cum a arătat avocatul general la punctul 65 din concluzii, nu privea ordinea publică, era, în sine, inadmisibilă. În aceste condiții, chiar dacă Tribunalul ar fi trebuit să soluționeze această excepție, acesta ar fi trebuit în mod necesar să concluzioneze și că excepția era inadmisibilă. Prin urmare, omisiunea de a se pronunța nu are consecințe asupra drepturilor La Poste, care, în consecință, nu are temei pentru a se prevala de această omisiune pentru a contesta legalitatea hotărârii atacate.

70 În aceste condiții, chiar dacă s-ar presupune că primul aspect al celui de al doilea motiv este admisibil, în orice caz acesta nu este întemeiat. Prin urmare, acesta trebuie respins.

— Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea motiv

71 Trebuie amintit că, potrivit articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, aplicabil în temeiul articolului 120 din același regulament, atunci când Tribunalul este sesizat, precum în speță, printr-o hotărâre de trimitere spre rejudicare pronunțată de Curte, pe parcursul procesului invocarea de motive noi este interzisă, cu excepția cazului în care aceste motive se bazează pe elemente de drept sau de fapt care au apărut în cursul procedurii. Rezultă din acest articol că, după hotărârea de trimitere a Curții, nu se admite, în principiu, ca părțile să invoce motive care nu ar fi fost invocate în cursul procedurii în care s-a pronunțat hotărârea Tribunalului anulată de către Curte.

72 Din examinarea cererii introductive cu care UFEX și alții a sesizat Tribunalul în procedura în care s-a pronunțat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, reiese că cererea de anulare se întemeia pe patru motive pe care Tribunalul le-a considerat ca fiind întemeiate pe o încălcare a dreptului la apărare, pe o motivare insuficientă, pe erori de fapt și pe erori vădite de apreciere și, în sfârșit, pe o încălcare a noțiunii de ajutor de stat (Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, punctul 37).

73 În observațiile depuse în urma Hotărârii Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior, UFEX și alții și-au menținut ultimele trei motive pe care Tribunalul, la punctul 49 din hotărârea atacată, le-a considerat ca fiind întemeiate pe încălcarea obligației de motivare, pe erori materiale și pe erori vădite de apreciere, precum și pe o aplicare greșită a noțiunii de ajutor de stat.

74 Din examinarea acestor observații, nu reiese că UFEX și alții au avut intenția de a invoca un motiv nou. În plus, este cert că argumentul pe care acestea le-a expus în acel moment cu privire la transferul efectuat de Postadex în susținerea motivului întemeiat pe erori materiale și pe erori vădite de apreciere fusese deja invocat în cererea introductivă depusă de acestea în procedura în care s-a pronunțat Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior. O atare expunere a unui argument nu poate fi considerată un motiv nou.

75 Pe de altă parte, astfel cum Tribunalul a precizat în mod corect la punctul 51 din hotărârea atacată, motivele întemeiate pe inexactități materiale și pe erori vădite de apreciere nu sunt dissociabile, în speță, de motivul întemeiat pe o aplicare greșită a noțiunii de ajutor de stat. În aceste condiții, Tribunalul a putut, în mod întemeiat, să recalifice argumentul invocat de UFEX și alții cu privire la transferul Postadex în sensul susținerii unui motiv întemeiat pe o aplicare greșită a noțiunii de ajutor de stat (cu privire la posibilitatea de a efectua o asemenea recalificare, a se vedea Hotărârea din 19 noiembrie 1998, Parlamentul European/Gaspari, C-316/97 P, Rec., p. I-7597, punctul 21).

76 Prin urmare, întrucât a răspuns acestei argumentări în cadrul analizei motivului întemeiat pe o aplicare greșită a noțiunii de ajutor de stat, Tribunalul nu s-a pronunțat nicidecum asupra unui motiv nou și, în consecință, nu a încălcat dispozițiile articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul său de procedură.

77 Întrucât nici al doilea aspect al celui de al doilea motiv nu este întemeiat, și acesta trebuie respins.

78 În consecință, al doilea motiv trebuie respins în totalitate.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o eroare de drept săvârșită de către Tribunal în aprecierea obligației de motivare a deciziei în litigiu, în măsura în care aceasta privește asistența logistică și comercială furnizată de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost

79 Pentru a examina acest motiv este necesar ca, înainte de expunerea argumentelor părților, să se reamintească motivele care au permis Tribunalului să considere că decizia în litigiu era insuficient motivată.

Motivele de anulare reținute de Tribunal

80 După ce a amintit, la punctele 63-71 din hotărârea atacată, cerințele din Tratatul CE cu privire la motivarea actelor emise de instituțiile comunitare, astfel cum au fost definite de jurisprudență, Tribunalul a examinat motivarea deciziei în litigiu întemeindu-se, în esență, pe două categorii de elemente pe care acesta le-a considerat concludente.

81 În primul rând, Tribunalul a considerat că trebuia să examineze respectarea de către Comisie a obligației de motivare, în lumina principiilor enunțate la punctul 40 din Hotărârea Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior, astfel cum au fost amintite la punctul 15 din prezenta hotărâre.

82 La punctul 72 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că „[...] aceasta implică în special să se examineze dacă decizia [în litigiu] a fost motivată suficient în ceea ce privește, pe de o parte, problema dacă acea compensație solicitată de la SFMI-Chronopost acoperă, în primul rând, toate costurile variabile suplimentare ocazionate de

furnizarea de asistență logistică și comercială, în al doilea rând, o contribuție adecvată la costurile fixe care rezultă din utilizarea rețelei poștale și, în al treilea rând, o remunerare corespunzătoare a capitalurilor proprii în măsura în care acestea sunt utilizate pentru activitatea concurențială desfășurată de SFMI-Chronopost și, pe de altă parte, problema dacă există sau nu există indicii că aceste elemente au fost subevaluate sau stabilite în mod arbitrar”.

83 Cu privire la fiecare dintre aceste puncte, Tribunalul a considerat că decizia în litigiu nu aducea precizări suficiente.

84 În al doilea rând, Tribunalul, amintind că domeniul de aplicare al obligației de motivare trebuie apreciat în funcție de împrejurările speței, care, eventual, pot justifica o motivare mai detaliată, a considerat că această situație se regăsea în prezenta cauză.

85 În această privință, la punctul 97 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că „[...] circumstanțele care justifică o motivare mai detaliată constau în faptul că, în primul rând, era vorba despre una dintre primele decizii care, în cadrul aplicării dispozițiilor în materie de ajutoare de stat, abordau subiectul complex al calculului costurilor unei societăți-mamă care își desfășoară activitatea pe o piață rezervată și care furnizează asistență logistică și comercială unei filiale care nu își desfășoară activitatea pe o piață rezervată. În al doilea rând, faptul că prima decizie de respingere, adoptată de Comisie la 10 martie 1992, a fost revocată după introducerea unei acțiuni în anulare și după pronunțarea Hotărârii SFEI și alții, citată anterior, ar fi trebuit să determine Comisia să își motiveze modul de abordare cu mai multă precizie și diligență în ceea ce privește aspectele contestate. În sfârșit, faptul că reclamanțele au prezentat mai multe studii economice în cursul procedurii administrative ar fi trebuit de asemenea să determine Comisia să pregătească o motivare mai atentă, răspunzând în același timp argumentelor esențiale ale reclamantelor, astfel cum acestea sunt susținute prin studiile economice respective”.

Argumentele părților

⁸⁶ Chronopost și La Poste susțin că cerințele de motivare detaliată a deciziei în litigiu care au fost reținute de Tribunal pentru a fi supusă controlului depășesc imperati-vele controlului restrâns al unei decizii adoptate într-un domeniu în care Comisia dispune de o putere largă de apreciere. Chronopost adaugă că, sub acoperirea contro-lului motivării, printr-un adevărat abuz de putere, Tribunalul a efectuat un control al erorii vădite de apreciere, chiar al oportunității deciziei în litigiu, înlocuind aprecie-rea Comisiei cu propria apreciere.

⁸⁷ UFEX și alții solicită respingerea acestui motiv, susținând că decizia în litigiu nu era suficient de motivată și se limita la considerații generale care nu răspundeau argu-mentelor detaliate din plângere. Acestea arată că argumentul întemeiat pe abuzul de putere nu poate fi reținut în privința unei decizii a Tribunalului.

Aprecierea Curții

⁸⁸ Trebuie amintit că, astfel cum rezultă dintr-o jurisprudență constantă, motivarea impusă prin articolul 190 din Tratatul CE (devenit articolul 253 CE) trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoa-nelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împreju-rările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate, precum și de interesul de a primi explicații propriu destinatarului actului sau altor persoane vizate în mod direct și individual de acesta. Nu este obligatoriu ca motivarea să speci-fice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse prin articolul 190 din tratat trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în funcție de contextul său, precum și de ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (a se vedea în special Hotărârea Comisia/Sytraval și Brink's France, citată anterior,

punctul 63 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 15 iulie 2004, Spania/Comisia, C-501/00, Rec., p. I-6717, punctul 73).

- ⁸⁹ În ceea ce privește în mod special o decizie a Comisiei care concluzionează în sensul inexistenței ajutorului de stat denunțat de o persoană care formulează o plângere, trebuie constatat că, în orice situație, Comisia are obligația de a prezenta persoanei care a formulat plângerea într-un mod satisfăcător motivele pentru care elementele de fapt și de drept invocate în plângere nu au fost suficiente pentru a demonstra existența unui ajutor de stat. Cu toate acestea, Comisia nu este obligată să adopte o poziție cu privire la elementele care sunt în mod vădit nerelevante, nesemnificative sau în mod clar secundare (Hotărârea Comisia/Sytraval și Brink's France, citată anterior, punctul 64).
- ⁹⁰ În această privință, potrivit unei jurisprudențe constante, legalitatea unei decizii în materia ajutoarelor de stat trebuie să fie apreciată în funcție de informațiile de care Comisia putea să dispună la momentul la care a adoptat decizia (Hotărârea din 11 septembrie 2003, Belgia/Comisia, C-197/99 P, Rec., p. I-8461, punctul 86 și jurisprudența citată).
- ⁹¹ Temeinicia celor două categorii de cerințe privind motivarea care au fost reținute în speță de Tribunal, astfel cum au fost amintite la punctele 80-85 din prezenta hotărâre, trebuie apreciate avându-se în vedere aceste considerații.
- ⁹² Chiar dacă s-ar presupune, mai întâi, că în răspunsul dat cu privire la motivele plângerii formulate de UFEX și alții, Comisia a aplicat criteriile de apreciere a noțiunii „condiții normale de piață” care ar putea fi eronate în raport cu cele pe care Curtea le-a reținut în Hotărârea Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior, pronunțată ulterior, această împrejurare ar putea avea o incidență asupra însăși temeiniciei motivării deciziei în litigiu, însă nu asupra caracterului suficient al acestei motivări în ceea ce privește forma.

- 93 În continuare, în ceea ce privește cerința unei motivări mai detaliate a deciziei în litigiu având în vedere contextul în care a fost pronunțată, analiza Tribunalului nu pare să fie relevantă.
- 94 Pe de o parte, astfel cum avocatul general a arătat la punctul 94 din concluzii, faptul că decizia în litigiu este una dintre primele care, în domeniul ajutoarelor de stat, abordează problema complexă a calculului asistenței pe care o societate-mamă ce își desfășoară activitatea pe o piață rezervată o furnizează filialei sale care nu își desfășoară activitatea pe o astfel de piață nu justifică, în sine, o motivare care să detalieze în mod necesar calculul acestor costuri dacă, precum în speță, Comisia a considerat că motivele invocate de persoanele care au formulat plângerea cu privire la acest aspect erau eronate chiar în privința principiilor pe care se întemeiau. Presupunând că însăși abordarea Comisiei era eronată, această împrejurare ar putea avea o incidență asupra temeiniciei deciziei în litigiu, însă nu asupra legalității acesteia cu privire la formă.
- 95 Pe de altă parte, deși este adevărat că decizia în litigiu a fost adoptată după ce Comisia a revocat o decizie anterioară din 10 martie 1992 prin care clasa plângerea formulată de UFEX și alții și care făcea obiectul unei acțiuni în anulare, revocarea respectivă nu implica nicio modificare în ceea ce privește întinderea obligației de motivare care revine Comisiei. Într-adevăr, noțiunea de ajutor de stat corespunde unei situații obiective care trebuie apreciată la data la care Comisia a adoptat decizia (Hotărârea din 22 iunie 2006, Belgia și Forum 187/Comisia, C-182/03 și C-217/03, Rec., p. I-5479, punctul 137). Motivele pentru care Comisia a apreciat în mod diferit situația în cauză într-o decizie anterioară nu trebuie, așadar, să afecteze aprecierea legalității deciziei în litigiu.
- 96 În sfârșit, corelarea necesară dintre motivele invocate de persoana care formulează plângerea și motivarea deciziei Comisiei nu poate impune obligația acesteia de a respinge fiecare dintre argumentele invocate în susținerea acestor motive. Este suficient ca aceasta să expună situația de fapt și considerațiile juridice care prezintă o importanță esențială în economia deciziei (Hotărârea din 11 ianuarie 2007, Technische Glaswerke Ilmenau/Comisia, C-404/04 P, punctul 30). În speță, în măsura în care, prin explicațiile aduse, se justifică împrejurarea că acele motive nu au fost considerate ca fiind relevante, nici numărul, nici importanța studiilor economice prezentate de persoana care formulează plângerea în susținerea acestor motive nu pot modifica întinderea obligației de motivare care revine Comisiei.

- 97 Pe de altă parte, trebuie amintit și faptul că analiza problemei dacă, după cum au susținut UFEX și alții, asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei SFMI-Chronopost reprezenta ajutor de stat se înscria într-un context care, la data deciziei în litigiu, se caracteriza prin două serii de elemente.
- 98 Pe de o parte, la punctul 62 din Hotărârea SFEI și alții, citată anterior, Curtea, astfel cum s-a amintit la punctul 3 din prezenta hotărâre, a considerat că furnizarea unei asistențe logistice și comerciale de către o întreprindere publică filialelor sale de drept privat care desfășoară o activitate deschisă liberei concurențe poate reprezenta ajutor de stat în sensul articolului 92 din tratat dacă remunerația primită în schimb este inferioară celei care ar fi putut fi solicitată în condiții normale de piață.
- 99 Pe de altă parte, este cert că acestea sunt considerațiile în temeiul cărora plângerea cu care UFEX și alții au sesizat Comisia urmărea, în esență, să justifice caracterul insuficient al remunerării asistenței logistice și comerciale (titlul I, E, din decizia în litigiu).
- 100 În special, UFEX și alții au susținut că remunerarea asistenței logistice ar fi trebuit să fie calculată pornind de la prețul pe care o întreprindere ce își desfășura activitatea în condiții normale de piață trebuia să îl solicite pentru prestațiile în cauză, fără a ține cont de „economii de scară” de care beneficia La Poste ca urmare a monopolului pe care îl deținea și care, potrivit reclamantelor, se aflau chiar la originea denaturării concurenței.
- 101 Pentru a considera că răspunsul la motivele invocate de UFEX și alții nu era suficient, la punctele 75-95 din hotărârea atacată, Tribunalul a apreciat că informațiile furnizate de Comisie erau prea generale și imprecise.
- 102 Astfel cum avocatul general a arătat la punctul 97 din concluzii, Tribunalul a criticat în special lipsa de precizie în ceea ce privește noțiunile economice și contabile utilizate, natura costurilor examinate și componentele calculelor financiare efectuate.

Tribunalul a constatat că nu se putea verifica prezența sau lipsa unor eventuale erori de fapt sau de apreciere și a considerat, în ceea ce privește costurile variabile, că decizia în litigiu ar fi trebuit să conțină cel puțin un sumar general al calculelor contabile analitice privind prestațiile furnizate.

103 Cu toate acestea, trebuie constatat în primul rând, cum, de altfel, Tribunalul a arătat la punctul 73 din hotărârea atacată, că „motivele pentru care Comisia a respins metoda de calcul al costurilor [acestor prestații, propusă de UFEX și alții] reies cu claritate din motivele expuse în considerentele (49)-(56) ale deciziei [în litigiu]”.

104 În special, Comisia explică motivul pentru care, în opinia sa, studiile economice detaliate furnizate de UFEX și alții erau întemeiate pe o concepție, fundamental greșită, a prețului normal de piață. Într-adevăr, studiile defineau acest preț ca fiind cel pentru care o societate privată comparabilă ar furniza aceleași servicii unei societăți cu care nu are nicio legătură de afiliere, deși trebuie ținut seama de faptul că tranzacția are loc între două societăți care aparțin aceluiași grup și că, în aceste condiții, nu pot fi ignorate considerațiile strategice și sinergiile care decurg din apartenența Chronopost și La Poste la același grup.

105 În aceste împrejurări, astfel cum avocatul general a arătat la punctul 106 din concluzii, ar fi lipsit de relevanță să se dea un răspuns detaliat presupunerilor și calculelor pe care se întemeiază studiile respective pentru a stabili cuantumul global al pretinsului ajutor de stat. Prin urmare, Comisia nu poate fi criticată pentru că nu a furnizat un răspuns de această natură.

106 În al doilea rând, trebuie constatat că Tribunalul nu precizează care aspecte ale plângerii formulate de UFEX și alții ar fi fost, în opinia acestuia, analizate în mod neadecvat în decizia în litigiu.

- 107 În al treilea rând, trebuie constatat și faptul că Tribunalul nu justifică concluzia prin care consideră că decizia în litigiu nu ar expune motivele pentru care argumentele de fapt și de drept invocate de UFEX și alții nu au permis Comisiei să concluzioneze asupra existenței unui ajutor de stat. Într-adevăr, motivarea reținută, astfel cum a fost amintită la punctul 4 din prezenta hotărâre, evidențiază în mod clar și neechivoc raționamentul urmat de Comisie și permite astfel controlul jurisdicțional.
- 108 În ceea ce privește noțiunile economice și contabile utilizate de Comisie, natura costurilor examinate, precum și componentele calculelor financiare efectuate, nu se poate contesta că acestea reprezintă aprecieri tehnice complexe. Din moment ce decizia în litigiu evidențiază în mod clar raționamentul urmat de Comisie pentru a permite contestarea ulterioară a temeiniciei acesteia la instanțele competente, ar fi excesiv să se impună o motivare specifică pentru fiecare dintre opțiunile tehnice sau pentru fiecare dintre indicatorii numerici pe care se întemeiază acest raționament (a se vedea, prin analogie, pentru actele de aplicabilitate generală, în special Hotărârea din 12 iulie 2005, *Alliance for Natural Health și alții*, C-154/04 și C-155/04, Rec., p. I-6451, punctul 134).
- 109 De altfel, trebuie observat că, pentru a asigura respectarea secretului cauzelor, obligație care revine Comisiei în temeiul articolului 214 din Tratatul CE (devenit articolul 287 CE), anumite date care privesc în special elementele de preț de cost ale prestațiilor nu ar putea fi comunicate într-un act precum cel în discuție în speță. Cu toate acestea, caracterul nonexhaustiv al datelor numerice care sunt cuprinse într-un asemenea act nu ar permite ca motivarea acestuia să fie calificată drept insuficientă și nici nu ar împiedica exercitarea unui control jurisdicțional ulterior.
- 110 În sfârșit, deși, pentru a contesta temeinicia opțiunilor astfel realizate și în special caracterul lor adecvat în raport cu criteriile reținute de Curte în Hotărârea *Chronopost și alții/Ufex și alții*, citată anterior, care permite stabilirea în speță a condițiilor normale de piață, UFEX și alții au invocat în fața Tribunalului diverse argumente care contestau datele pe care Comisia se întemeiasă, Comisia are obligația să o motiveze în fața Tribunalului în cadrul cercetării judecătorești.

- 111 În schimb, faptul că toate celelalte date nu erau cuprinse în însuși textul deciziei în litigiu nu permite să se concluzioneze că decizia respectivă nu era suficient motivată, cu atât mai mult dacă aceste argumente au fost invocate sau dezvoltate în cursul procedurii jurisdicționale ulterioare Hotărârii Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior.
- 112 Acesta este motivul pentru care Tribunalul nu putea, fără a săvârși o eroare de drept, să concluzioneze, astfel cum a procedat la punctul 95 din hotărârea atacată, că îi era imposibil să controleze dacă metoda utilizată și etapele de analiză urmate de Comisie nu conțineau erori și erau compatibile cu principiile enunțate în acea hotărâre pentru a stabili existența sau lipsa unui ajutor de stat.
- 113 Având în vedere considerațiile de mai sus, reiese că niciunul dintre motivele reținute de Tribunal nu este de natură să justifice faptul că decizia în litigiu trebuia anulată pentru lipsă de motivare. În consecință, motivul invocat de Chronopost și de La Poste, referitor la o eroare de drept săvârșită de Tribunal în ceea ce privește aprecierea obligației de motivare avute de Comisie, este întemeiat.
- 114 Prin urmare, trebuie anulată hotărârea atacată în măsura în care, pentru motivul că această obligație a fost încălcată, anulează decizia în litigiu întrucât prin aceasta se concluzionează că asistența logistică și comercială furnizată de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost nu reprezintă ajutor de stat.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe o eroare de drept săvârșită de către Tribunal în aprecierea noțiunii de ajutor de stat în ceea ce privește transferul clien-telei Postadex

Argumentele părților

115 Chronopost și La Poste susțin că Tribunalul a considerat în mod greșit că transferul de către un stat membru către o filială a unei activități care aparține sectorului concurențial reprezenta ajutor de stat întrucât clientela, care ar reprezenta un activ necorporal finanțat prin resursele statului, ar fi fost transferată în lipsa unei contraprestații.

116 În acest fel, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept prin faptul nu a luat în considerare, contrar celor statuate de către Curte în Hotărârea Chronopost și alții/ Ufex și alții, citată anterior, situația specială în care se afla La Poste, care, întrucât își desfășoară activitatea într-un sector rezervat, nu poate fi comparată cu aceea a întreprinderilor private. Transferul Postadex nu poate fi separat în mod artificial de operațiunea de transfer a unei activități de către o administrație către o filială, care nu poate fi apreciată în același mod precum un aport adus de o societate privată la o filială existentă. În plus, aportul de capital al autorităților publice la Chronopost a fost remunerat, după cum a constatat Comisia, și acesta nu ar fi sprijinit, așadar, în niciun mod filiala creată.

117 Pe de altă parte, această relație de transfer către o filială, de altfel dorită de către Comisie în cadrul liberalizării sectoarelor care în trecut erau organizate sub formă de monopol, nu ar fi comparabilă cu relațiile dintre societăți și filialele existente. În momentul transferului, care este comparabil cu o divizare, nu poate exista un ajutor de stat, întrucât nu ar exista încă un beneficiar și, în orice caz, nu ar exista în mod necesar un avantaj. De altfel, Comisia ar fi luat în considerare valoarea presupusă a activelor necorporale transferate.

118 În sfârșit, Curtea s-ar fi pronunțat deja în sensul că efectuarea unei operațiuni de capital în favoarea unei filiale din sectorul public este scutită, *a priori*, de orice ajutor

atunci când un investitor privat participă în egală măsură la operațiune, ceea ce ar fi cazul în speță, întrucât TAT, care deținea 34 % din capitalul social al SFMI, a adus propriile active ca aport la capitalul acesteia.

- 119 Potrivit opiniei exprimate de UFEX și alții, a existat într-adevăr un transfer gratuit al Postadex către SFMI-Chronopost, în lipsa unei contraprestații, care nu poate rezulta din remunerarea capitalurilor proprii investite, pentru care indicatorii numerici reținuți de Comisie nu sunt relevanți. Aporturile care, în dreptul societăților comerciale, trebuie întotdeauna evaluate ar fi favorizat într-adevăr Chronopost, procurându-i, în calitate de societate nou-intrată pe piață, un avantaj în ceea ce privește concurența, avantaj obținut în afara condițiilor normale de piață. Ar fi vorba într-adevăr de un transfer gratuit al clientelei, de altfel captivă, de la monopol către filială.
- 120 Pentru aplicarea articolului 92 alineatul (1) din tratat, faptul că este sau nu este vorba de o divizare are o importanță mai mică, noțiunea de ajutor de stat nefiind definită prin cauzele sau prin mijloacele operațiunii, ci prin efectele la nivel intracomunitar asupra pieței și a comerțului.

Aprecierea Curții

- 121 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, calificarea unei măsuri drept „ajutor” în sensul articolului 92 alineatul (1) din tratat impune îndeplinirea tuturor condițiilor menționate în această dispoziție (a se vedea Hotărârea din 21 martie 1990, Belgia/Comisia, cunoscută sub numele „Tubemeuse”, C-142/87, Rec., p. I-959, punctul 25, Hotărârea din 14 septembrie 1994, Spania/Comisia, C-278/92-C-280/92, Rec., p. I-4103, punctul 20, Hotărârea din 16 mai 2002, Franța/Comisia, C-482/99, Rec., p. I-4397, punctul 68, precum și Hotărârea din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, Rec., p. I-7747, punctul 74).
- 122 În primul rând, trebuie să fie vorba despre o intervenție a statului sau prin intermediul resurselor de stat. În al doilea rând, această intervenție trebuie să fie susceptibilă să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre. În al treilea rând, aceasta

trebuie să acorde un avantaj beneficiarului. În al patrulea rând, aceasta denaturează sau amenință să denatureze concurența (a se vedea în special Hotărârea din 30 martie 2006, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, C-451/03, Rec., p. I-2941, punctul 56).

¹²³ Pe de altă parte, potrivit unei jurisprudențe constante, avantajele acordate pot include nu numai prestațiile pozitive precum subvențiile, împrumuturile sau participațiile la capitalul întreprinderilor, ci și intervențiile care, sub diverse forme, reduc sarcinile care grevează în mod normal bugetul unei întreprinderi și care, din acest motiv, fără să fie subvenții în sensul strict al termenului, au aceeași natură și efecte identice. Trebuie arătat că, printre avantajele indirecte care au aceleași efecte precum subvențiile, se numără furnizarea de bunuri sau de servicii în condiții preferențiale (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 20 noiembrie 2003, *GEMO*, C-126/01, Rec., p. I-13769, punctele 28 și 29).

¹²⁴ Pentru a constata, la punctele 165 și 167 din hotărârea atacată, că transferul Postadex de către La Poste, la acel moment un serviciu al statului, în beneficiul SFMI-Chronopost reprezenta ajutor de stat, Tribunalul a considerat că această operațiune includea un transfer de clientelă, și anume a unui element al activului incorporeal cu o valoare economică, și că avantajul care rezulta astfel pentru SFMI-Chronopost nu făcuse obiectul niciunei compensații în beneficiul La Poste.

¹²⁵ Un astfel de raționament lasă să se înțeleagă că Postadex ar fi fost desprinsă de La Poste fără nicio compensație, ca și cum activitatea transferată ar fi fost privatizată în lipsa oricărei remunerări.

¹²⁶ Cu toate acestea, o asemenea analiză pornește de la o premisă eronată. Într-adevăr, este cert că La Poste a efectuat acest transfer printr-o operațiune de transfer al activității către o filială și că, prin intermediul holdingului pe care îl deținea în totalitate, a achiziționat 66 % din capitalul social al filialei sale Chronopost. Or, nu se poate exclude că această participație ia în considerare, cel puțin în parte, valoarea activelor corporale și necorporale transferate și, în special, valoarea clientelei Postadex.

127 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 117 din concluzii, La Poste a menținut valoarea economică a activităților transferate către Chronopost care corespund participației sale în proporție de 66 % la capitalul social al acestei din urmă societăți.

128 În aceste condiții, trebuie constatat că, fără a săvârși o eroare de drept, Tribunalul nu avea posibilitatea să își întemeieze analiza făcând abstracție în totalitate de condițiile juridice și economice ale unui transfer de clientelă în cadrul unei operațiuni de transfer al activității către o filială, deși acestea puteau, în sine, să determine o compensație pentru avantajul obținut prin acest transfer.

129 În plus, o asemenea calificare drept ajutor de stat ar putea fi admisă numai dacă transferul clientelei Postadex, în sine, îndeplinea toate condițiile menționate la articolul 92 alineatul (1) din tratat, astfel cum au fost amintite la punctul 122 din prezenta hotărâre, și care sunt cumulative (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 martie 2006, *Enirisorse*, C-237/04, Rec., p. I-2843, punctul 50).

130 Or, nu s-a susținut că toate aceste condiții ar fi îndeplinite. În orice caz, în ceea ce privește problema dacă, astfel cum reiese din a patra condiție, un asemenea transfer ar denatura sau ar amenința să denatureze concurența, aceasta ar fi în special situația numai dacă acest transfer ar modifica structura pieței relevante și ar afecta situația întreprinderilor concurente deja prezente pe piață.

131 În această privință, după cum a arătat avocatul general la punctul 120 din concluzii, întrucât activitatea de curierat expres se desfășura deja în mod direct de La Poste sub denumirea Postadex până la data la care a fost constituită SFMI-Chronopost, transferul clientelei Postadex în beneficiul acestei din urmă societăți nu pare să fi avut drept efect, în sine, modificarea condițiilor concurenței pe piața curieratului expres.

132 În aceste condiții, trebuie admis al patrulea motiv invocat de Chronopost și La Poste, iar hotărârea atacată trebuie anulată în măsura în care prin aceasta s-a pronunțat anularea deciziei în litigiu, în care se constată că transferul Postadex nu reprezintă ajutor de stat.

133 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, trebuie anulată hotărârea atacată, pe de o parte, în măsura în care aceasta anulează decizia în litigiu prin care se constată că nici asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale, și anume SFMI-Chronopost, nici transferul Postadex nu reprezintă ajutoare de stat în favoarea SFMI-Chronopost și, pe de altă parte, în măsura în care se stabilește, așadar, obligația suportării cheltuielilor de judecată.

Cu privire la efectele anulării hotărârii atacate

134 Conform articolului 61 primul paragraf din statutul Curții de Justiție, în cazul anulării hotărârii Tribunalului, Curtea poate să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul, atunci când acesta este în stare de judecată. Întrucât această situație se regăsește în speță, Curtea, în limitele litigiului cu care este sesizată, trebuie să se pronunțe pe fond cu privire la cererea de anulare a deciziei în litigiu, luând în considerare că, pe parcursul unei proceduri care a avut mai multe etape, părțile au putut prezenta toate elementele de apreciere a legalității acesteia.

Cu privire la întinderea litigiului

135 Mai întâi, trebuie amintit că hotărârea atacată a anulat decizia în litigiu numai în măsura în care prin aceasta se constată că nici asistența logistică și comercială furnizată de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost, nici transferul Postadex nu reprezintă ajutoare de stat în favoarea SFMI-Chronopost, deși, după cum s-a amintit la

punctul 4 din prezenta hotărâre, articolul 1 din decizia în litigiu viza alte elemente pe care Comisia le-a considerat ca nereprezentând ajutoare de stat.

136 Tribunalul a respins argumentele invocate de UFEX și alții care se raportau la aceste alte elemente, fie în Hotărârea Ufex și alții/Comisia, citată anterior, după cum s-a amintit la punctul 180 din hotărârea atacată, fie la punctele 189-191 din aceasta din urmă.

137 Pe de altă parte, în cadrul examinării motivului întemeiat pe o încălcare a noțiunii de ajutor de stat, Tribunalul a respins, în hotărârea atacată, argumentele care au fost invocate de UFEX și alții în susținerea acestui motiv și care priveau, pe de o parte, utilizarea așa-numitei metode a „calculării retroactive pe baza datelor actuale”, precum și, pe de altă parte, a utilizării imaginii mărcii La Poste.

138 În aceste condiții, având în vedere și faptul că UFEX și alții, pârâte în prezentele recursuri, nu au prezentat concluzii incidente, anularea în parte a hotărârii atacate, pronunțată de către Curte, nu repune în discuție această din urmă hotărâre în măsura în care Tribunalul a respins aceste argumente.

139 În consecință, obiectul litigiului cu care Curtea rămâne sesizată după anularea care reiese de la punctul 132 din prezenta hotărâre va fi limitat la contestarea deciziei în litigiu numai în măsura în care prin aceasta se constată că asistența logistică și comercială furnizată de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost nu reprezintă ajutor de stat.

140 În limitele acestui obiect, rămâne, așadar, să se statueze cu privire la argumentele invocate în susținerea motivului întemeiat pe o încălcare a noțiunii de ajutor de stat, astfel cum au fost menținute de UFEX și alții în fața Tribunalului ulterior pronunțării Hotărârii Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior, și anume neacoperirea costurilor suportate de La Poste, subevaluarea și caracterul arbitrar al anumitor elemente reținute de Comisie, erorile în adaptările efectuate în anexa 4 la raportul

Deloitte și nivelul anormal de mare al randamentului intern al investiției realizate de La Poste.

Cu privire la temeinicia cererii de anulare a deciziei în litigiu

¹⁴¹ Cu titlu introductiv, trebuie amintit că noțiunea de ajutor de stat, astfel cum este definită în tratat, prezintă un caracter juridic și trebuie interpretată pe baza unor elemente obiective. Din acest motiv, judecătorul comunitar, în principiu și ținând cont atât de elementele concrete ale litigiului care este dedus judecătii, cât și de caracterul tehnic sau complex al aprecierilor formulate de către Comisie, trebuie să exercite un control complet asupra problemei dacă o măsură intră în domeniul de aplicare al articolului 92 alineatul (1) din tratat (Hotărârea din 16 mai 2000, Franța/Ladbroke Racing și Comisia, C-83/98 P, Rec., p. I-3271, punctul 25).

¹⁴² Rezultă astfel obligația Curții de a verifica dacă faptele invocate de Comisie sunt exacte din punct de vedere material și dacă sunt de natură să demonstreze că sunt îndeplinite toate condițiile amintite la punctul 122 din prezenta hotărâre, care permit să fie calificate drept „ajutor” în sensul articolului 92 alineatul (1) din tratat.

¹⁴³ Întrucât în acest caz este vorba despre o apreciere economică cu un caracter complex, trebuie amintit și faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, controlul jurisdicțional al unui act al Comisiei care implică o astfel de apreciere trebuie să se limiteze la verificarea respectării regulilor de procedură și de motivare, a acurateții situației de fapt reținute pentru efectuarea alegerii contestate, a absenței unei erori vădite în aprecierea acestor fapte sau a lipsei unui abuz de putere (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 februarie 1996, Belgia/Comisia, C-56/93, Rec., p. I-723, punctul 11, precum și Hotărârea din 8 mai 2003, Italia și SIM 2 Multimedia/Comisia, C-328/99 și C-399/00, Rec., p. I-4035, punctul 39).

- 144 În plus, din moment ce, astfel cum s-a precizat la punctul 95 din prezenta hotărâre, noțiunea de ajutor de stat corespunde unei situații obiective care trebuie apreciată la data la care Comisia a adoptat decizia, trebuie să se țină seama de aprecierile efectuate la această dată pentru efectuarea controlului jurisdicțional menționat anterior.
- 145 În lumina acestor considerații, trebuie examinate argumentele invocate de UFEX și alții prin care se urmărește dovedirea caracterului eronat al aprecierilor în temeiul cărora Comisia a considerat că remunerația pentru asistența logistică și comercială prestată de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost în perioada 1986-1995 era suficientă și nu reprezenta, așadar, ajutor de stat în beneficiul acesteia din urmă.
- 146 În special, potrivit opiniei exprimate de UFEX și alții, Comisia se limitează să afirme că aceste costuri complete suportate de La Poste erau acoperite, fără a preciza indicatorii numerici reținuți și nici calculele efectuate și că, de altfel, raportul Deloitte pe care aceasta se întemeiază recunoaște incapacitatea de a-și justifica concluziile privind costurile variabile în lipsa utilizării contabilității analitice de către La Poste înainte de 1992.
- 147 În această privință, astfel cum Tribunalul a arătat deja la punctele 134-136 din hotărârea atacată, în legătură cu utilizarea așa-numitei metode a „calculării retroactive pe baza datelor actuale”, este cert că numai după 1992 La Poste, care până atunci făcea parte integrantă din administrația franceză, a ținut o contabilitate analitică, în lipsa căreia era imposibil, pentru perioada anterioară, să se calculeze cu exactitate costurile prestațiilor efectuate de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost.
- 148 În plus, după cum Curtea a observat deja la punctul 38 din Hotărârea Chronopost și alții/Ufex și alții, citată anterior, în lipsa oricărei posibilități de a compara situația în care se afla La Poste cu cea a unui grup privat de întreprinderi care nu își desfășoară activitatea într-un sector rezervat, „condițiile normale de piață”, care sunt în mod necesar ipotetice, trebuie apreciate prin referire la elementele obiective și verificabile care sunt disponibile.

149 În aceste condiții, nu este necesară, la prima vedere, criticarea Comisiei pentru motivul că și-a întemeiat decizia în litigiu pe unele date, singurele disponibile în acel moment, care reieșeau în special din raportul Deloitte, astfel cum au fost furnizate de guvernul francez, și care au permis reconstituirea costurilor suportate de La Poste. Utilizarea acestor date poate fi criticată numai dacă s-ar dovedi că sunt întemeiate pe considerații în mod vădit eronate.

150 Or, examinarea înscrisurilor din dosarele prezentate Curții nu permite o asemenea constatare.

151 În primul rând, nimic nu permitea Comisiei să conteste autenticitatea datelor care i-au fost furnizate din contabilitatea analitică utilizată de La Poste cu începere din 1992 și care era certificată de auditori și de un controlor de stat, aspect care nu este contestat. Împrejurarea că, într-un raport din 2003, Curtea de Conturi din Franța ar fi subliniat „slăbiciunile” anumitor elemente conținute în această contabilitate nu poate dovedi că opțiunile Comisiei la data deciziei în litigiu erau în mod vădit eronate.

152 În plus, trebuie arătat în această privință că UFEX și alții au anexat la plângerea cu care au sesizat Comisia o analiză economică realizată de Braxton, precum și un studiu realizat de aceeași societate în susținerea acțiunii cu care au sesizat Tribunalul Comercial din Paris în 1993. Din constatările cuprinse în decizia în litigiu, care nu au fost contestate, reiese că UFEX și alții au anexat la observațiile pe care le-au prezentat Comisiei în luna august a anului 1996 un nou studiu economic realizat de societatea de consultanță Bain & Co (denumit în continuare „studiul Bain”), care, potrivit UFEX și alții, conținea indicatori numerici mai fiabili decât cei conținuți în ambele studii realizate anterior de Braxton.

153 Or, dincolo de faptul că aceste studii succesive reflectă dificultatea de a aprecia costurile reale ale asistenței furnizate de La Poste în favoarea SFMI-Chronopost, reiese, potrivit constatărilor din decizia în litigiu, care nu au fost contestate, că raportul Deloitte analizează concluziile conținute în studiul Bain și le oferă un răspuns. În aceste condiții, datele reținute de către Comisie după depunerea acestui raport și

în temeiul tuturor considerațiilor acestuia trebuie considerate ca fiind stabilite în funcție de informații disponibile în acel moment, iar nu în mod arbitrar.

154 În al doilea rând, în ceea ce privește metodologia utilizată în raportul Deloitte și ulterior de Comisie pentru a stabili costurile suportate de La Poste pentru activitatea de curierat expres desfășurată de SFMI-Chronopost, UFEX și alții o contestă în măsura în care nu ar lua în considerare caracterul imputabil al anumitor costuri fixe aferente numai activității de curierat expres. Cu toate acestea, relevanța unei asemenea critici ar presupune să se fi dovedit existența, în privința La Poste, a unor costuri specifice care pot fi atribuite activității de curierat expres, ceea ce nu s-a dovedit în niciun mod de UFEX și alții, care, fără a identifica în mod precis niciunul dintre aceste costuri, s-au limitat să facă trimitere la documente care conțin indicii generale, de altfel nesuținute.

155 În orice caz, nu reiese că utilizarea acestei metode, care se încadrează în marja de apreciere de care trebuie să dispună Comisia în opțiunile cu caracter tehnic pe care trebuie să le facă, ar rezulta dintr-o eroare vădită de apreciere, deși nu este *a priori* incoerent să se atribuiască, precum în speță, partea din costurile fixe uneia sau alteia dintre activități în funcție de volumul diferitelor activități.

156 În al treilea rând, este cert că, după cum s-a menționat la punctul 147 din prezenta hotărâre, în lipsa contabilității analitice utilizate de către La Poste în perioada 1986-1992, era imposibilă calcularea cu exactitate a costurilor prestațiilor efectuate în beneficiul SFMI-Chronopost.

157 Pentru atenuarea acestei deficiențe s-a încredințat societății de consultanță Deloitte Touche Tohmatsu sarcina de a reanaliza datele contabile disponibile în scopul de a stabili cu cea mai mare aproximare posibilă costurile totale inerente asistenței logistice și comerciale furnizate astfel către SFMI-Chronopost.

158 Într-un astfel de context, nu pare să fie în mod vădit inadecvat faptul că această reanalizare a datelor a suportat diverse ajustări, ale căror motive și al căror volum au fost explicate în răspunsul din 27 mai 2005 al Comisiei la întrebările scrise adresate părților de Tribunal. Existența unor astfel de ajustări nu permite, în sine, să se concluzioneze că datele utilizate de Comisie în temeiul acestui studiu erau incoerente.

159 În al patrulea rând, în ceea ce privește întrebarea dacă La Poste, în calitate de acționar al SFMI-Chronopost, avea un comportament care se justifica din punct de vedere comercial prin prisma principiului investitorului într-o economie de piață și, prin urmare, nu ascundea subvenții care ar fi putut reprezenta ajutoare de stat, astfel cum reiese din decizia în litigiu, Comisia a verificat dacă NRI aferent investiției realizate de La Poste în calitate de acționar depășea costul total al capitalului SFMI-Chronopost, și anume nivelul de randament normal pe care un investitor privat l-ar pretinde în împrejurări similare.

160 Este cert și, de altfel, nu se contestă că acel calcul realizat, astfel cum este prezentat în decizia în litigiu și astfel cum reiese din tabelul 1 cuprins în memoriul în răspuns al Comisiei din 27 mai 2005, și anume fără a ține seama de ajutorul pe care l-ar reprezenta accesul la rețeaua și la elemente ale fondului de comerț al La Poste (primul scenariu), a condus la constatarea faptului că NRI depășea cu mult costul capitalului. În ceea ce privește NRI calculat ținând seama de ajutorul pe care l-ar reprezenta accesul la rețeaua și la elemente ale acelui fond de comerț (al doilea scenariu), UFEX și alții susțin că tabelul 2 din memoriul menționat ar conține o eroare de calcul.

161 Cu toate acestea, trebuie constatat că afirmația făcută de UFEX și alții, care nu contestă constatarea rezultată din primul scenariu, este lipsită de efect. Într-adevăr, pe de o parte, astfel cum reiese din decizia în litigiu, Comisia a recurs la al doilea scenariu numai pe baza datelor prezentate de UFEX și alții, al căror conținut era contestat de aceasta, și numai pentru a consolida rezultatele primului său scenariu.

162 Or, pe de altă parte, printre aceste date era cuprinsă suma care, potrivit UFEX și alții, corespundea ajutorului ce rezulta din condițiile privilegiate privind accesul la ghișeele La Poste, deși nici UFEX și alții, nici studiul Bain, astfel cum s-a precizat în

decizia în litigiu, nu explică modul în care suma a fost calculată. În aceste condiții, afirmația în cauză nu permite stabilirea caracterului vădit eronat al aprecierii Comisiei cu privire la remunerarea corespunzătoare a capitalurilor proprii afectate activității concurențiale.

163 În sfârșit, trebuie amintit că stabilirea NRI avea, în speță, numai scopul de a verifica dacă La Poste, în calitate de acționar al SFMI-Chronopost, a avut un comportament care se justifica din punct de vedere comercial prin prisma principiului investitorului într-o economie de piață. Ținând seama de acest obiectiv, pentru Comisie era important să cunoască dacă NRI depășea nivelul de randament normal pe care un investitor privat l-ar pretinde în împrejurări similare. Prin urmare, împrejurarea că această marjă de depășire este mai mult sau mai puțin importantă nu are incidență asupra aspectului dacă tranzacțiile financiare care au avut loc între La Poste și filiala acesteia conțineau un element de ajutor. Prin urmare, argumentul invocat de UFEX și alții întemeiat pe caracterul anormal de ridicat al NRI este lipsit de efecte în speță.

164 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, motivul privind încălcarea noțiunii de ajutor de stat nu este întemeiat și, prin urmare, acțiunea introdusă de UFEX și alții, având ca obiect anularea deciziei în litigiu, trebuie respinsă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

165 Articolul 122 primul paragraf din Regulamentul de procedură prevede că, atunci când recursul nu este fondat sau când recursul este fondat, iar Curtea soluționează ea însăși în mod definitiv litigiul, aceasta se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 69 alineatul (2) din același regulament, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 118 din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Cu toate acestea, articolul 69 alineatul (3) primul paragraf din acest regulament prevede că, pentru motive excepționale, Curtea poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli de judecată. De asemenea, alineatul (4) primul paragraf din acest articol prevede că statele membre care intervin în litigiu suportă propriile cheltuieli de judecată.

Având în vedere situația de fapt, fiecare parte și Republica Franceză trebuie obligate să suporte propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară și hotărăște:

- 1) **Anulează Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 7 iunie 2006, UFEX și alții/Comisia (T-613/97), pe de o parte, în măsura în care aceasta anulează Decizia 98/365/CE a Comisiei din 1 octombrie 1997 privind ajutoarele pe care Franța le-ar fi acordat SFMI-Chronopost prin care se constată că nici asistența logistică și comercială furnizată de La Poste filialei sale, și anume SFMI-Chronopost, nici transferul Postadex nu reprezintă ajutoare de stat în favoarea SFMI-Chronopost și, pe de altă parte, în măsura în care se stabilește, așadar, obligația suportării cheltuielilor de judecată.**
- 2) **Respinge acțiunea introdusă sub numărul T-613/97 la Tribunalul de Primă Instanță al Comunităților Europene.**
- 3) **Fiecare parte, precum și Republica Franceză suportă propriile cheltuieli de judecată.**

Semnături